

รอยสักในสังคมญี่ปุ่น: ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคเมจิ

TATTOO IN JAPAN SOCIETY: PREHISTORIC PERIOD–MEIJI PERIOD

ธนิต พูนวงศ์ประเสริฐ / THANIT POONVONGPRASERT

สาขาวิชาการสื่อสารและวัฒนธรรมญี่ปุ่น คณะภาษาและการสื่อสาร

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

DEPARTMENT OF JAPANESE COMMUNICATION AND CULTURE,

GRADUATE SCHOOL OF LANGUAGE AND COMMUNICATION, NATIONAL

INSTITUTE OF DEVELOPMENT ADMINISTRATION

บทคัดย่อ

“รอยสัก” ศิลปะที่ผูกพันกับสังคมญี่ปุ่นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เป็นหลักฐานบันทึกวัฒนธรรม ความเชื่อ ที่ศรัทธาค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่น รอยสักมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของคนในสังคมแตกต่างกันตามยุคสมัย กล่าวคือ ยุคโจมงและยุคยาโยอิ รอยสักเป็นสัญลักษณ์ของการป้องกันภัยอันตรายจากธรรมชาติ การปกป้องชาติพันธุ์ สถานะทางสังคม สัญลักษณ์ของพิธีเปลี่ยนสภาวะ รวมถึงความเชื่อเรื่องภพหน้า ยุคนาระและยุคเฮอัน รอยสักเป็นหนึ่งในวิธีการลงโทษผู้ที่กระทำความผิด ต่อมาในยุคเซ็นโกกุ นักรบนิยมสักเพื่อป้องกันศัตรู เนื่องจากมีความเชื่อว่ารอยสักเป็นสัญลักษณ์ของเทพเจ้า นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของความรักในหมู่นักรบด้วย ยุคเอโดะ รอยสักเป็นสัญลักษณ์ของคำมั่นสัญญาต่อคนรัก และเป็นสัญลักษณ์ของความสวยงามของบุรุษเพศอีกด้วย ต่อมาในยุคเมจิซึ่งเป็นยุคการปฏิรูปประเทศ รัฐบาลได้ออกกฎหมายยกเลิกการลงโทษด้วยการสัก ยังผลให้รอยสักกลายเป็นสิ่งต้องห้าม กลุ่มทางสังคมเรียกว่า “ยาคุซ่า” ใช้รอยสักเพื่อแสดงอำนาจ สัญลักษณ์ของกลุ่ม ตลอดจนการแสดงความจงรักภักดี พัฒนาการของรอยสักให้คุณค่าทั้งด้านบวกและลบ ขึ้นอยู่กับการตีความของคนในแต่ละยุคสมัย แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด รอยสักยังคงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : รอยสัก, สังคมญี่ปุ่น

Abstract

“Tattoo” is an art that has ties to the way of life in Japan since prehistoric times. It is considered as evidence of belief, attitude, values and way of life belonging to the Japanese. Meanings of tattoo vary according to the different periods. In Jomon and Yayoi Period, tattoo was not only a symbol of protection from dangers in nature, but also a symbol of ethnic identity, social status, rite of passage and belief in the incarnation. In Nara and Heian Period, tattoo became one of the legal penalties. Later in Sengoku Period, tattoo became popular among warriors since tattoo was a symbol of god’s rebirth. They thought that god could save them from enemy. Moreover, tattoo became a symbol of homosexuality among the warriors as well. In Edo Period, tattoo was symbolized as a commitment to love and a symbol of punishment. Besides, a tattoo was considered as a symbol of beauty among men as well. Later in the Meiji Period, the Government abolished tattoo penalty. According to that fact that tattoo was a sign of barbarism. As a result, tattoos became a taboo in society. In that Era, a new social group called “Yakuza” also used tattoos to show power and demonstration of group loyalty. The study found that the development of tattoo provides positive or negative values based on judgement of people in each era. Tattoo is also a cultural heritage of Japanese society from the past to present.

Keywords : Tattoo, Japan Society

บทนำ

“รอยสัก” ตามคำนิยามของราชบัณฑิตยสถาน (2542) หมายถึง “การใช้เหล็กแหลมจุ่มหมึกหรือน้ำมัน นำมาแทงที่ผิวหนังให้เป็นอักขระ เครื่องหมาย ลวดลาย” ภาษาญี่ปุ่นเรียกรอยสักว่า “อิเรซุมิ” (Irezumi) การสักบนเรือนร่างของมนุษย์นั้นเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ พงมานิตยใหม่(2550: 2) กล่าวว่า หลักฐานชิ้นสำคัญที่บ่งบอกการสักของมนุษย์ในยุคโบราณคือ การค้นพบซากมนุษย์น้ำแข็งอายุกว่า 5,300 ปี ซึ่งปรากฏรอยสักบริเวณหลังและข้อเท้า ซากมนุษย์โบราณนี้ถูกค้นพบที่บริเวณธารน้ำแข็งอเล็ทซ์กลาเซียร์ (Aletsch Glacier) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสักในตำนานประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอียิปต์โบราณ ช่วงก่อนคริสตกาล 2,200 ซึ่งบันทึกไว้ว่า เทพธิดาชื่อ Tassili n' ajjer มีรอยสักอยู่บริเวณ หน้าอก หัวไหล่ โคนขา และน่อง

รอยสักมีคุณค่าแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ดังที่ Ono Tomomichi (2010: 98-99) กล่าวว่า หัวหน้าเผ่าเมารีสักลายเส้นโค้งทั่วทั้งใบหน้าเพื่อแสดงอำนาจ ชนเผ่าแถบแอฟริกาสักบนใบหน้าเพื่อแยกแยะสมาชิกฝ่ายพันธมิตรและฝ่ายศัตรูในศึกสงคราม ชนเผ่า Taiyal ซึ่งอาศัยบนเกาะใต้หวันในยุคโบราณมีวัฒนธรรมการสักเพื่อแยกแยะเพศชายกับเพศหญิง นอกจากนี้ รอยสักรยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมกำลังเชลยในค่ายกักกันเออาชิวระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เชลยผู้เคราะห์ร้ายจะถูกโกนศีรษะ และขนตามลำตัว ชื่อสกุลซึ่งแสดงตัวตนของคน ๆ นั้น จะถูกแทนที่ด้วยตัวเลขที่สักบริเวณหลังข้อมือ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ล้วนมีความผูกพันกับรอยสัก ประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกชนชาติหนึ่งที่มีวัฒนธรรมการสักตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ Nagahara Keiji (2001:344) กล่าวว่า ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ “กิชิวะจินเต็ง” (Gishiwajinden)¹ มีความตอนหนึ่งบรรยายว่า ชาวญี่ปุ่นล้วนมีรอยสักบนใบหน้า นอกจากนี้ยังมีหลักฐานชิ้นสำคัญที่บันทึกวัฒนธรรมการสัก คือ ภาพเขียนนอคุโยะเอะ² ที่ปรากฏรอยสักบนเรือนร่างของบุรุษและสตรี ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มคนที่ทำให้อรอยสักญี่ปุ่นประจักษ์ต่อสายตาของคนทั้งโลกคือ กลุ่มทางสังคมที่เรียกว่า “ยาคุซ่า” แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานสักเท่าไร รอยสักรยังคงเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่ธำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่น

จากการค้นคว้าเอกสารตลอดจนงานวิจัย พบว่าประเทศไทยมีการศึกษาเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นในหลายมิติ ส่วนใหญ่มุ่งประเด็นไปที่เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ความร่วมมือระหว่างประเทศ วรรณคดี เป็นต้น แต่การศึกษาเกี่ยวกับสังคมญี่ปุ่นผ่านรอยสักรยังมีจำนวนน้อย มูลเหตุข้างต้นได้จุดประกายให้ผู้เขียนเกิดความสนใจในประเด็นดังกล่าว เมื่อค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าข้อมูลที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ นั้นถูกจัดบันทึกด้วยภาษาญี่ปุ่น ข้อจำกัดในด้านภาษาอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การศึกษาสังคมญี่ปุ่นผ่านรอยสักรยังไม่เป็นที่แพร่หลายในวงการศึกษาไทย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมในสังคมญี่ปุ่นผ่านพัฒนาการของรอยสักในแต่ละยุค รวมถึงการวิเคราะห์คุณค่าของรอยสักในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมความเข้าใจในมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น

เนื้อหา

พัฒนาการของรอยสักแบ่งออกเป็น 5 ยุค คือ (1) ยุคโจมงและยาโยอิซึ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ (2) คุนาระและเฮอันซึ่งเป็นยุคที่ประเทศญี่ปุ่นรับวัฒนธรรมมาจากประเทศจีน (3) ยุคเซ็นโกกุซึ่งเป็นยุคของสงครามกลางเมือง (4) ยุคเอโดะซึ่งเป็นยุคที่บ้านเมืองสงบหลังผ่านพ้นสงคราม (5) ยุคเมจิซึ่งเป็นยุคแห่งการปฏิรูปประเทศ

1. รอยสักในยุคโจมงและยุคยาโยอิ

เมื่อประมาณ 10,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช เป็นช่วงเวลานั้นสุดยุคน้ำแข็ง แผ่นดินแยกตัวออก เกิดหมู่เกาะญี่ปุ่น มนุษย์พึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต หาของป่าล่าสัตว์ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ มีการใช้เครื่องปั้นดินเผา ยุคนี้เรียกว่า “ยุคโจมง”³ ต่อมาใน “ยุคยาโยอิ”⁴ มีการใช้โลหะสำริด นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมการฝังศพในสุสานขนาดใหญ่ อีกด้วย (Aizawa Satoru, 2011: 2) รอยสักมีความสำคัญต่อสังคมในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกสถานะทางสังคม ชาติพันธุ์ ความเชื่อ และวัฒนธรรมของสังคม

1.1 การสักเพื่อบ่งบอกสถานะทางสังคม และชาติพันธุ์ ชาวญี่ปุ่นมีความผูกพันกับรอยสักตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังข้อความตอนหนึ่งที่ปรากฏในบันทึกทางประวัติศาสตร์ของจีน 2 เล่มคือ “กิชิวะจินเต็ง” (Gishiwajinden) และ “โกะคังโจวะจินเต็ง” (Gokanjotouiden) บันทึกทั้ง 2 เล่มเขียนในช่วงปลายราชวงศ์ฉิน เนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงสภาพสังคม และวัฒนธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่บนเกาะทางด้านตะวันออกของจีน (Sahara Makoto, 2003: 57) ดังข้อความต่อไปนี้

「男子無大小皆黥面文身」『魏志倭人伝: p.74』

“ผู้ชายไม่ว่าอายุเท่าไรก็ตาม ล้วนมีรอยสักที่ใบหน้าและลำตัว” (Gishiwajinden: p.74)

「諸国文身各異或左或右或大或小尊卑有差」『後漢書東夷伝: p.31』

“รอยสักปรากฏที่ด้านซ้ายหรือขวา มีขนาดเล็กหรือใหญ่แตกต่างกันไปตามสถานภาพ” (Gokanjotouiden: p.31)

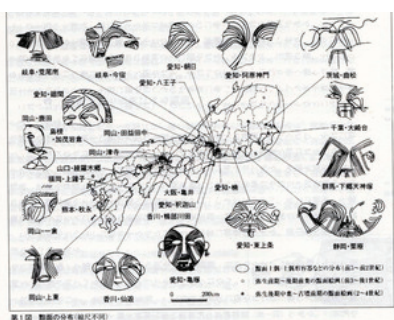
¹ เขียนโดยตันซิว หรือเฉินโซ่ว นักประวัติศาสตร์ชาวจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 3 (สมัยราชวงศ์ฉิน) เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์บรรยายสภาพสังคมวัฒนธรรมของอาณาจักรยามะโทโคะคุ (ประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบัน) เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของวรรณกรรมชิ้นเอก “สามก๊ก” (Nagahara Keiji 2001: 344)

² ภาพวาดนอคุโยะ (Ekiyoe) คือ ภาพวาดที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของโลก ทั้งเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย (Kitahara Yasuo 2010: 322)

³ ยุคโจมง คือ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ 14,000 ปีถึง 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช (Aizawa Satoru, 2011: 5)

⁴ ยุคยาโยอิ คือ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ 300 ปีก่อนคริสต์ศักราชถึงค.ศ.250 (Aizawa Satoru, 2011: 9)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า รอยสักมีความผูกพันและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ลวดลาย ตำแหน่งและขนาดของรอยสักบ่งบอกถึงสถานะทางสังคมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้รอยสักรยังเป็นสัญลักษณ์ของการบ่งบอกชาติพันธุ์อีกด้วย ดังที่ Saito Takushi (2005: 22) กล่าวว่า มนุษย์ยุคโบราณสักบนใบหน้าเพื่อบ่งบอกชาติพันธุ์ของตนเอง เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ลวดลายที่สักบนใบหน้าแตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์และภูมิภาค หลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงร่องรอยของการสักบนใบหน้าคือ ตุ๊กตาดินเผาโดะงู⁵ ซึ่งนอกจากนี้ ได้กล่าวไว้ว่า ลวดลายและตำแหน่งของรอยสักที่ปรากฏบนใบหน้า และลำตัวของตุ๊กตาดินเผาที่ขุดพบในแต่ละพื้นที่นั้นแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นลายเส้นที่บริเวณรอบดวงตา จมูก ปาก และแก้ม ในปีค.ศ. 1988 ได้ขุดพบซากภาชนะดินเผาที่อุทยานประวัติศาสตร์คาเมะซึกะ(Kamazuka) จังหวัดไอจิ ภาชนะที่ขุดพบ ปรากฏภาพของใบหน้าที่มีรอยสัก เผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมการสักที่เก่าแก่ของโลก

ภาพที่ 1 รอยสักบนใบหน้าของแต่ละภูมิภาคในประเทศญี่ปุ่น
ที่มา : . Shihara Hiromi (2001: 30). Mikunishi Ga Mita

Wajintachi. Tokyo: Yamakawa

ภาพที่ 2 ตุ๊กตาดินเผาที่มีรอยสักบนใบหน้าและลำตัว
ที่มา: <http://www.tnm.jp/> สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2558

1.2 การสักเพื่อเป็นการสักเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพิธีเปลี่ยนสถานะ⁶ ของชาวริวกิว

ในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยคุมาโมโตะมีภาพม้วน

(Emaki) ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวริวกิว (ชื่อเดิมของจังหวัดโอกินาว่า) ซึ่งไม่เคยปรากฏต่อสายตาชาวโลกมาก่อน สิ่งที่น่าสนใจของภาพคือ รอยสักบนหลังมือทั้งสองข้าง ในยุคโบราณ ริวกิวมีวัฒนธรรมการสักบนหลังมือ (เรียกว่า Hajichi) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้ชายและผู้หญิงในทุกชนชั้นของสังคมจะได้รับการสักบนหลังมือ ไม่ว่าจะป็นเจ้าหญิง เจ้าชาย สามิภรรยา นักรบ ลวดลายที่สักบนหลังมือนั้นมีหลายลาย ทั้งวงกลม กากบาท ดอกจัน และลวดลายธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์ ดอกไม้ พระจันทร์ เป็นต้น (Ichikawa Shigeharu 1983: 97)

เด็กผู้หญิงจะเริ่มสักที่นิ้วกลาง เมื่ออายุประมาณ 7 ปี และจะสักเพิ่มที่บริเวณหลังมือ ข้อมือ แขน และเอว เมื่ออายุครบ 15-16 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบ่งบอกการเปลี่ยนสถานะจากเด็กเป็นหญิงสาวผู้บริสุทธิ์ หลังจากแต่งงาน จะสักอีกครั้งในช่วงก่อนและหลังคลอดบุตร ณ ช่วงอายุ 24-25 ปี เพื่อบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากภรรยาเป็นมารดา ในช่วงปฏิรูปประเทศ รัฐบาลเมจิได้ออกกฎหมายห้ามสัก ยังผลให้วัฒนธรรมการสักก็ค่อย ๆ เลือนหายไป รัฐบาลบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนในเกาะอะมะมิ (Amami Islands)⁷ ปีค.ศ. 1871 และปีค.ศ. 1899 สำหรับเกาะริวกิว ปัจจุบันวัฒนธรรมการสักของชาวเกาะ ได้เลือนหายไปจากสังคมญี่ปุ่น เหลือเพียงร่องรอยของอดีตที่ปรากฏบนภาพถ่าย (Takashima Sei 2003: 18)

ภาพที่ 3 รอยสักบนหลังมือของหญิงชาวโอกินาว่า

ที่มา : <http://www.yomitime.com/090613/1702.html>

สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2557

1.3 การสักเพื่อการมีชีวิตในภพหน้า

รอยสักไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของพิธีเปลี่ยนสถานะแล้ว ชาวริวกิวยังนิยมสักเพื่อการมีชีวิตในภพหน้าอีกด้วย พวกเขาเชื่อว่าบรรพบุรุษจะพบเจอลูกหลานในภพหน้า รอยสักเป็นหลักฐานเพียงชิ้นเดียวที่จะทำให้บรรพบุรุษจำลูกหลานของตนเองได้ เมื่อลูกหลานเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ญาติพี่น้องจะสักลวดลายบนหลังมือเพื่อเป็นใบเบิกทางให้ลูกหลานพบกับบรรพบุรุษ ก่อนจะวางร่างอันไร้วิญญาณในโลงศพ (Nagahara Keiji 2001: 96) หลักฐานที่แสดงว่าชาวริวกิวมีวัฒนธรรมการสัก

⁵ ตุ๊กตาดินเผาโดะงู(Doguu) หมายถึง ตุ๊กตาปั้นรูปมนุษย์ เพื่อใช้ในพิธีกรรมบูชาวิญญาณที่ฝังสถิตอยู่ในธรรมชาติ (Kitahara Yasuo 2010: 355)

⁶ พิธีเปลี่ยนสถานะ(Rite of Passage) หมายถึง คือพิธีกรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งในแต่ละสังคมมักจะทำเป็นพิธีรีตองมากกว่าพิธีกรรมชนิดอื่น และพบได้ทั่วไปในแทบทุกสังคมด้วย พิธีเปลี่ยนสถานะมีทั้งที่เป็นพิธีทางศาสนา และมีทั้งที่ไม่ใช่พิธีการทางศาสนา พิธีที่มีใช่พิธีการทางศาสนา มีเช่น พิธีรับปริญญา พิธีเกษียณอายุราชการ เป็นต้น (สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง 2549 : 216)

⁷ เกาะอะมะมิ (Amami Islands) ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตกทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศญี่ปุ่น เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดคะงะชิม่า (Britannica 2007: 225)

เพื่อการมีชีวิตในโลกหน้า คือการขุดศพเด็กผู้หญิงซึ่งมีรอยสักบนหลังมือ ลวดลายเดียวกันกับศพบรรพบุรุษที่ฝังอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ศพนี้ถูกค้นพบที่เกาะอะมะมิ บิค.ศ. 1987 (Takashima Sei 2003: 22)

1.4 การสักเพื่อป้องกันภัยอันตรายจากธรรมชาติ

ในยุคโบราณ เหล่าชาวประมงรวมถึงชาวบ้านที่เลี้ยงสัตว์มีกบเท้า เช่น ม้า สุนัข จะนิยมการสักบนใบหน้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อข่มขู่ ป้องกันอันตรายจากสัตว์ นอกจากนี้ คนโบราณยังเชื่อว่า อำนาจของรอยสักจะช่วยคุ้มครองปกป้องตนเองให้เดินทางปลอดภัยท่ามกลางขุนเขายามราตรี สำหรับชาวประมงนั้น เชื่อว่ารอยสักจะช่วยพวกเขาให้รอดพ้นอันตรายจากสิ่งมีชีวิตใต้น้ำ และช่วยพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ในกรณีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางทะเลได้อีกด้วย (Saito Takushi 2005: 125)

2. รอยสักในยุคฮาระและยุคเฮอัน

ยุคฮาระ(ค.ศ.645-794)เป็นยุคที่มีการติดต่อกับชาวยุโรป และรับวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาจากประเทศจีน จักรพรรดิทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศาสนสถานมากมายถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ ต่อมา วัฒนธรรมจีนได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในประเทศญี่ปุ่นช่วงยุคเฮอัน(ค.ศ.794-1185) ทั้งในด้านวรรณกรรม วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครอง กฎหมายที่ใช้ในยุคนี้คือ “กฎหมายริชิเรียว” (Ritsuryo) ซึ่งดัดแปลงจากกฎหมายของราชวงศ์ถัง (Aizawa Satoru, 2011: 31) ก่อนบังคับใช้กฎหมายริชิเรียว การสักเป็นหนึ่งในมาตรการลงโทษผู้กระทำผิด

2.1 การสักเพื่อการลงโทษ

Sawada Busho (1926: 124) กล่าวว่า ก่อนบังคับใช้กฎหมายริชิเรียว ประเทศญี่ปุ่นได้บังคับใช้กฎหมายตามแบบฉบับของราชวงศ์ซ่ง ซึ่งมีบทบัญญัติการลงโทษไว้ 5 สถาน ดังนี้ (1) การสักบริเวณหน้าผาก หรือรอบแขนเป็นเส้นตรง 2 เส้น (2) การตัดจมูก (3) การตัดแขน ขา (4) การทำหมัน (5) การประหารชีวิต ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง ยุคแห่งความเจริญของพระพุทธศาสนา รัฐบาลได้แก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับแนวคิดของลัทธิขงจื้อ ซึ่งเน้นหลักคำสอนเกี่ยวกับหลักประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคม การลงโทษด้วยการสักถูกยกเลิก สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากอิทธิพลของคำสอนลัทธิขงจื้อที่ว่า “อย่าทำร้ายร่างกาย” Nagahara Keiji. (2001: p.78) ได้ถอดความจากต้นฉบับเป็นภาษาญี่ปุ่นดังข้อความต่อไปนี้

「身体髪膚(しんたいはつぷ)之を父母に受く、あえて毀傷せざるは孝の始めなり」

ถอดความได้ว่า “การไม่ทำร้ายร่างกายที่ได้รับจากพ่อแม่ เป็นจุดเริ่มต้นของความกตัญญู”

แนวคิดข้างต้น ทำให้บทลงโทษที่ประทุษร้ายร่างกายอย่างรุนแรงถูกยกเลิก และเกิดการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติการลงโทษใหม่ ดังนี้ (1) การโบยด้วยแส้ (2) การโบยด้วยไม้ (3) การ

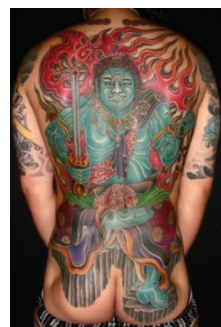
จำคุก (4) การเนรเทศ (5) การประหาร กฎหมายที่บังคับใช้ในราชวงศ์ถัง เป็นต้นแบบของ “กฎหมายริชิเรียว” ในยุคเฮอัน (Shinmura Izuru, 1998: 547)

3. รอยสักในยุคเซ็นโกกุ

ยุคโมโรรมาจัดตอนปลาย รัฐบาลทหารเสื่อมอำนาจการปกครอง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และปัญหาการแย่งชิงอำนาจของขุนนาง ผู้ครองแคว้นต่างแยกตัวเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐบาลกลาง ขบวนการที่ทำให้เกิดสงครามนองเลือด คือ “สงครามโอนิน” เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1467 ประเทศญี่ปุ่นก้าวสู่ยุคแห่งศึกสงคราม เรียกว่า “ยุคเซ็นโกกุ”(ค.ศ.1467-1568) ช่วงเวลาการรื้อฟื้นของการทำสงครามนั้น ประชาชนต้องพึ่งพาตนเองเนื่องจากไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลกลาง แต่ละชุมชนมีกองกำลังติดอาวุธเพื่อรักษาความสงบ ผู้ชายต้องฝึกวิชาทหารเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการต่อสู้ในศึกสงคราม (Aizawa Satoru, 2011: 68) ในยุคนี้ รอยสักเกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ และการสร้างสายสัมพันธ์ของหมู่บ้าน

3.1 การสักเพื่อป้องกันภัยอันตรายจากศัตรูในสนามรบ

ในยุคก่อนที่พุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรือง ประชาชนต่างนับถือศาสนาชินโต แนวคิด และปรัชญาชีวิตซึ่งเป็นพื้นฐานของธรรมเนียมปฏิบัติในหมู่บ้านล้วนมีรากฐานมาจากคำสอนของศาสนาชินโต ในศาสนสถาน จึงมีรูปปั้นของเทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนกราบไหว้บูชา ในยุคนี้จึงเกิดความเชื่อที่ว่า รอยสัก คือการอัญเชิญวิญญาณเทพเจ้าเข้ามาสิงสถิตในร่างกายของมนุษย์ ผู้ใดที่มีรอยสัก ผู้นั้นจะได้รับพลังวิเศษของเทพเจ้า ใครก็ตามที่ทำร้ายผู้ที่มีรอยสัก จะเกิดอาเพศต่อคน ๆ นั้น จากความเชื่อดังกล่าว นักรบจึงป้องกันคนที่จะมาทำร้ายตนเองด้วยรอยสัก ในยุคนี้ รอยสักที่ได้รับความนิยมคือ รอยสักลวดลายเทพเจ้า อาทิ ฟุโดเมียวโอิ เจ้าแม่กวนอิม เทพอาซุรา รวมถึงลายเสือ และมังกร รอยสักขนาดใหญ่ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของรอยสักยุคนี้ เป็นต้นกำเนิดของรอยสักตามแบบฉบับของญี่ปุ่นที่ได้รับความนิยมจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน (Ujiie Mikito 1995: 87)

ภาพที่ 4 รอยสักลายฟุโดเมียวโอิ

ที่มา : <http://hocuspocustattoo.com/archives/16465> สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2557

3.2 การสักเพื่อแสดงสายสัมพันธ์ใกล้ชิดในหมู่ที่กรบ

Ujii Mikito (1995:103) กล่าวว่า ในช่วงเซ็นโกกุ แคว้นซะสึมะ⁹ เป็นแคว้นหนึ่งที่มีกองกำลังที่เข้มแข็ง และโจษจันในเรื่อง “ชายรักชาย” โดยมีรอยสักเป็นเครื่องหมายแสดงสายสัมพันธ์ภายในแคว้นมีโครงสร้างประชากรที่เรียกว่า “โกะจู” (Gojuu) ประชากรเพศชายจะถูกแบ่งออกเป็น 4 ช่วงอายุ ดังนี้

ตารางที่ 1 ชื่อเรียกประชากรชายแบ่งตามช่วงอายุ

ชื่อเรียกตามช่วงอายุ	ช่วงอายุ
โคะจิโกะ (Kochigo)	6-10 ปี
โอเซะจิโกะ (Osejiko)	11-15 ปี
นิเซะ (Nise)	15-25 ปี
โอะเนชิ (Osenshi)	25 ปีขึ้นไป

ที่มา: ตัดแปลงจาก Ujii Mikito (1995: 103) *Bushidou To Erosu*. Tokyo: Koudanshagendaisinsho.

“โกะจู” เป็นระบบที่สร้างขึ้นเพื่อให้ทหารรุ่นพี่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เรื่องศิลปะการป้องกันตัว ยุทธวิธีการรบ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติของคนในสังคมแก่นักกรบน้อย แม้ไม่ใช่สายเลือดเดียวกัน แต่นักกรบก็สร้างความสัมพันธ์ในฐานะพี่น้อง

ระบบนี้สื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง และนำไปสู่ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ คือ ความสัมพันธ์แบบคูรักในหมู่ที่กรบ Ono Tomomichi(2008: 47-49) กล่าวว่า หลักฐานชิ้นสำคัญที่บันทึกการสักในหมู่ที่กรบคือบันทึกประวัติศาสตร์ “อิงทะคุไทเฮอิ” (Intokutaiheiki)¹⁰ มีความตอนหนึ่งกล่าวว่า เมื่อวันที่ 16 เมษายน ค.ศ.1587 โทะโยะโตะมิอิเดะโยชิ(Toyotomi Hidayoshi) ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนจักรพรรดิได้ยกทัพเข้ารุกรานคิวชู เพื่อปราบปรามการขยายอำนาจของตระกูลชิมะซึ(Shimatsu) ในช่วงสงคราม ทหารฝ่ายชิมะซึจะพานักกรบน้องติดตามไปด้วย ในสมรภูมิตที่เต็มไปด้วยบุรุษเพศ หนทางในการปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศคือ การมีเพศสัมพันธ์ในคืนก่อนออกรบ นักกรบน้องต่างแลกเปลี่ยนกันสักชื่อ อายุ วันเดือนปีให้กันและกัน ทหารฝ่ายชิมะซึซึ่งถูกยิงเสียชีวิตกว่า 500 นายล้วนมีรอยสักชื่อปรากฏบริเวณนิ้วหรือหลังมือ Yamamoto Toshimi (2005: 78) ให้ความเห็นว่า การที่เหล่านักกรบชายรักชายแลกเปลี่ยนกันสักชื่อให้กันและกันอาจเป็นวิธีการแสดงความรักที่มีต่ออีกฝ่าย

4. รอยสักในยุคเอโดะ¹¹

หลังจากที่โทะโยะโตะมิ อิเดะโยชิ(Toyotomi Hidayoshi) สามารถปราบกบฏแคว้นต่าง ๆ จนสามารถผนวกรวมแคว้นทั้งหมดให้กลายเป็นหนึ่งเดียว ความวุ่นวายในบ้านเมืองก็สงบลง เมื่อโทะโยะโตะมิ อิเดะโยชิเสียชีวิตลง ตระกูลโทกุกาวะได้ขึ้นมีอำนาจในการปกครอง โทกุกาวะอิเอียสึ(Tokugawa Ieyasu) ผู้สถาปนารัฐบาลทหารที่เมืองเอโดะ(ปัจจุบันคือกรุงโตเกียว) ได้พัฒนาบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับ เมืองใหญ่เช่นโอซาก้า และเอโดะกลายเป็นศูนย์กลางของประชาชน การค้าขายคึกคัก สถานะเรียงมัยซึ่งเป็นสถานที่พักผ่อนของชาวเมืองได้รับความนิยมอย่างมาก (Kitahara Yasuo, 2010: p.63) รอยสักมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในสังคม และพัฒนาการของรอยสักในยุคนี้เป็นแบบฉบับของรอยสักในยุคปัจจุบัน

4.1 การสักเพื่อรักษาคำมั่นสัญญาต่อคนรัก

Ono Tomomichi (2010: 54) กล่าวว่า รัฐบาลเอโดะได้ออกกฎหมายอนุญาตให้เปิดสถานเรียงมัย หญิงขายบริการจะคอยรินเหล้า ร้องเพลง ประทับตีลูกค้ำตลอดจนขายบริการทางเพศแก่ลูกค้าที่มาใช้บริการ ในปีค.ศ. 1635 รัฐบาลได้เริ่มระบบการปกครองโดยให้ผู้ครองแคว้นเข้ามารับราชการในเมืองหลวงปีเว้นปี เรียกว่า “ระบบซังคิงโคไต” (Sankin-kotai system)¹² ซึ่งมีเหล่านักกรบและผู้รับใช้จำนวนมากติดตามไปด้วย สถานะเรียงมัยจึงคึกคักไปด้วยเหล่านักกรบและผู้รับใช้ รอยสักเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่หญิงขายบริการใช้ในการเรียกลูกค้า กล่าวคือ เมื่อหญิงขายบริการใกล้ชิดสนิทสนม หลงรักกับลูกค้าคนไหนแล้ว ก็จะทำให้ลูกค้าหรือเพื่อน สักชื่อของลูกค้าคนนั้นลงบนแขนของตนเอง หรือบริเวณปลายนิ้วโป้ง ข้อแขน ไหล่ เพื่อแสดงความรัก และคำมั่นสัญญาว่าจะไม่ปันใจให้ชายอื่น การสักเพื่อแสดงคำมั่นสัญญาต่อคนรัก เรียกว่า “อิระโอะคุโระ” (Irebokoro)¹³

นอกจากนี้ “อิระโอะคุโระ” ยังได้รับความนิยมในหมู่เด็กผู้ชายขายบริการด้วย Asao Naohiro, Uno Shunichi and Tanaka Taka (2010: 54) กล่าวว่า ยุคเอโดะเป็นยุคที่ศิลปะวัฒนธรรมมีความรุ่งเรือง ละครคานุกิซึ่งมีตัวแสดงเป็นเด็กผู้ชายได้รับความนิยมอย่างมาก ยุคนี้มีเด็กผู้ชายที่สวมบทบาทนักแสดงพร้อมทั้งขายบริการทางเพศ ซึ่งถูกเรียกว่า “อิโรโกะ” (Iroko) และเด็กผู้ชายที่ขายบริการเพียงอย่างเดียวซึ่งถูกเรียกว่า “คาเงมะ” (Kagama) ลักษณะเด่นของเด็กผู้ชายขายบริการคือ การสวมหมวกสีม่วงเพื่อปิดบังผมหงอกที่ตัดสั้นเกรียน และสวมกางเกงอาคามะ(กางเกงแบบญี่ปุ่น) รองเท้าเกียะสึดำ ทำหน้าที่ขบกล่อมบทเพลง ประทับตีตลอดจนขายบริการทางเพศให้แก่ลูกค้าเพศชายและหญิง

⁹ แคว้นซะสึมะ(Satsuma) เป็นชื่อแคว้นที่อยู่ทางใต้ของเกาะญี่ปุ่น มีพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดคะงะชิม่า และบางส่วนของจังหวัดมิยะซะกิ (Britannica 2007: 967)

¹⁰ “อิงทะคุไทเฮอิ”(陰徳太平記) เป็นบันทึกประวัติศาสตร์บอกเล่าเรื่องราวของทหารในช่วงสงครามกลางเมืองซึ่งเกิดขึ้นในภูมิภาคคิวชูของประเทศญี่ปุ่น (Britannica, 2007: 561)

¹¹ ยุคเอโดะ เริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1603-1867 (Britannica, 2007: 778)

¹² “ระบบซังคิงโคไต” คือ ระบบการปกครองที่บังคับให้ผู้ครองแคว้นเข้ามารับราชการที่เอโดะปีเว้นปี เพื่อลดทอนอำนาจและกำลังทรัพย์ของผู้ครองแคว้น ในช่วงที่กลับไปปกครองแคว้นตนเอง บุตรและภรรยาจะถูกจับเป็นตัวประกัน ปีค.ศ.1862 เกิดการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาในการรับราชการ กำหนดให้ผู้ครองแคว้นใหญ่เข้ามารับราชการ 12 เดือนทุก 3 ปี ส่วนแคว้นอื่นๆ กำหนดระยะเวลาเข้ารับราชการ 1 ครั้ง(100วัน) ทุก 3 ปี (Britannica, 2007: 774)

¹³ นอกเหนือจากการสักชื่อคนรักแล้ว การถอดเล็บ การตัดนิ้วก้อย การตัดผม การกรีดผิวหนังให้เป็นรอย ล้วนเป็นกวีวิธีในการให้คำมั่นสัญญาต่อคนรักอีกด้วย (Shinmura Izuru 1998: 886)

4.2 การสักเพื่อการลงโทษ

Ishikawa Eisuke. (1997: 37) กล่าวว่า ในปี ค.ศ. 1742 มีการประกาศใช้บทบัญญัติการลงโทษ เรียกว่า “คูจินตะโอะซะเมะกะกิ” (Kujikataosamagaki)¹⁴ ซึ่งกำหนดไว้ว่า รอยสักเป็นวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดในข้อหาหลักทรัพย์ ความว่า

「金子は十両より以下、雑物は代金に積、十両位より以下は、入墨敲」

「金子は十両より以上、雑物は代金に積、十両位より以上は、死罪」

ที่มา : Ishikawa Eisuke. (1997: 37). **Edo Seikatsu Jijou**. Tokyo: Kodansha.

ถอดความได้ว่า “ผู้ใดลักขโมยเงินจำนวนตั้งแต่ 10 เรียว¹⁵ ลงไป หรือขโมยสิ่งของซึ่งมีมูลค่าตั้งแต่ 10 เรียวลงไป จะถูกลงโทษด้วยการสักและถูกโบย” และ “ผู้ใดลักขโมยเงินจำนวนตั้งแต่ 10 เรียวขึ้นไป หรือขโมยสิ่งของซึ่งมีมูลค่าตั้งแต่ 10 เรียวขึ้นไป จะถูกประหารชีวิต”

ผู้ที่กระทำผิดจะถูกสักที่หน้าผากเป็นรูปสัญลักษณ์ x/- เป็นต้น เมื่อกระทำผิดซ้ำจะถูกสักเพิ่มทีละขีด พร้อมทั้งรับโทษสถานอื่นเพิ่มเติมด้วย เมื่อถูกสักครบ 3 ครั้งจะถูกประหารชีวิต รอยสักมีลวดลายแตกต่างกันไปตามแต่ละภูมิภาค นอกเหนือจากการสักที่หน้าผากแล้ว ยังมีการสักที่บริเวณแขนซ้ายเป็นเส้นแนวยาว 2-3 เส้นอีกด้วย

ภาพที่ 5 การสักเพื่อการลงโทษเรียงลำดับจากเบาไปหนัก
ที่มา : <http://ruri.crara.cc/archives/6014/> สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2557

4.3 การสักเพื่อความสวยงาม

นอกเหนือจากการรับรู้คุณค่าของรอยสักในฐานะสัญลักษณ์ของการลงโทษแล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่ง รอยสักยังเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชน Kitahara Yasuo (2010: 118) กล่าวว่า ถึงแม้รัฐบาลเอโดะประกาศใช้กฎหมายห้ามสัก เรียกว่า “โฮริโมโนะโกะเทชิเร” (Horimonogoteishirei) ในปีค.ศ.1811 และ ค.ศ.1842 แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ

รอยสักแพร่ความนิยมจากหมู่นักบวชไปสู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มบุรุษผู้ใช้แรงงาน เช่น พ่อค้า นักผจญเพลิง ช่างก่อสร้าง ม้าเร็ว ผู้ชายในยุคนี้หลงใหลในรอยสัก และมักเปิด

เผยรอยสักของตนในที่สาธารณะ กล่าวกันว่ายุคเอโดะเป็นยุคที่รอยสักได้รับความนิยมสูงสุด ลวดลายตลอดจนเทคนิคการสักได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อของคนในยุคนี้สะท้อนผ่านรอยสักที่เป็นเอกลักษณ์ ดังจะเห็นได้จากภาพวาดอุคิโยะ

ภาพที่ 6 ภาพวาดอุคิโยะที่ปรากฏรอยสักบนเรือนร่างของบุรุษเพศ
ที่มา : Fukuda Kazuhiko. (1977: 51). **Genshoku Ukiyoe Irezumi Hanga**. Tokyo: Hagashishoten.

4.4 การสักเพื่อแสดงอำนาจของกลุ่ม

หลังสิ้นสุดสงคราม นักบวชชาบูโรที่เจ้านายเสียชีวิตกลายเป็นคนเร่ร่อน เลี้ยงชีพด้วยการเล่นพนัน คนกลุ่มนี้จะขอเช่าสถานที่ซึ่งอาจจะอยู่ในเขตชุมชน หรือแม้กระทั่งเขตวัด ศาลเจ้าเพื่อตั้งบ่อนการพนัน เงินส่วนหนึ่งที่เรียกเก็บจากนักพนัน จะนำไปจ่ายเป็นค่าเช่าสถานที่ เรียกว่า “เทระเซ็น” (Asao Naohiro, Uno Shunichi and Tanaka Taka 2010: 69)

นักพนันยุคต้นพบช่องทางในการหาเงินตามถนนหลวงสายสำคัญที่มีโตเมียว(ผู้ครองแคว้น)พร้อมด้วยบริวารเดินทางมาพักผ่อน เมื่อสมาชิกเพิ่มมากขึ้น นักพนันจึงรวมกลุ่มกันเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตน ระเบียบข้อบังคับถูกบัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก หัวหน้ากลุ่มกับสมาชิกมีความสัมพันธ์แบบ “โอบะบุงโคะบุง”(Oyabun Kobun) ลูกน้องต้องจงรักภักดีต่อหัวหน้า และหัวหน้าต้องให้ความคุ้มครองแก่ลูกน้อง ลูกน้องจะเคารพเชื่อฟังหัวหน้าตามคำสั่งที่บังคับบัญชาที่ลงมาเป็นลำดับ แล้วแต่สถานะและบทบาทของสมาชิก การเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่งขึ้นอยู่กับความดีความชอบ สำหรับลูกน้องระดับล่างนั้น การเลื่อนขั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยทั่วไปแล้วจะได้รับมอบหมายให้เป็นคนซัดลูกเต๋า ทำความสะอาดบ้านเจ้านาย รับผิดชอบส่งข่าวและเลี้ยงเด็ก พวกนักเลงการพนันจะลงโทษอย่างเด็ดขาดกับผู้ทะเล่เมิดกฎของบังคับ โทษที่ร้ายแรงที่สุดยกเว้นความตายคือ การขับออกจากกลุ่ม ลักษณะเด่นของนักพนันคือ รอยสักขนาดใหญ่ตามลำตัว เพื่อข่มขู่เจ้าหน้าที่จากรัฐบาล นอกจากนี้รอยสักเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกสังกัดของตนเองอีกด้วย สมาชิกใหม่จะถูกสักเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อกลุ่ม (ทวีป วรดิกล 2534: 41)

Nagahara Keiji (2001: 98) กล่าวว่า ในยุคเอโดะมีการแบ่งชนชั้นของคนในสังคมออกเป็น 4 ชนชั้นคือ

- (1) นักบวชและข้าราชการของรัฐ จัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนักปกครอง

¹⁴“คูจินตะโอะซะเมะกะกิ”(公事方御定書) เป็นบทบัญญัติการลงโทษร่างขึ้นตามคำสั่งของโทคุงาวะโยชิมุเนะ(Tokugawa Yoshimune) โชกุนคนที่ 8 ของตระกูลโทคุงาวะ (Britannica 2007: 992)

¹⁵“เรียว” (両) คือเหรียญที่ผลิตจากทองคำใช้เฉพาะในหมู่นักบวชชั้นสูงในเอโดะ มูลค่าผันผวนไปตามราคาของข้าวสาร (Kitahara Yasuo 2010: 114)

(2) เกษตรกร (3) ช่างฝีมือ (4) พ่อค้า

นอกเหนือจาก 4 ชนชั้นที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีกลุ่มชนชั้นล่างที่เรียกว่า “เอะตะ”(Eta) และ “ฮินิง”(Hinini)¹⁶ นักพนันและพ่อค้าเร่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนี้ เมื่อมีงานวัด งานเทศกาลต่างๆ พ่อค้าเร่จะตั้งแผงลอยขายของ ขายอาหาร และเกมการละเล่น เช่น ปาเป้า ขว้างห่วง ซ้อนปลาทอง เป็นต้น กลุ่มพ่อค้าเร่จะรวมกลุ่มกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในการแบ่งสรรพื้นที่และให้ความคุ้มครองพ่อค้าแม่ค้าตามงานเทศกาล สมาชิกต้องจ่ายค่าเช่าที่ และค่าคุ้มครองด้วย จากกลุ่มพ่อค้าเร่ ต่อมาได้พัฒนากลายเป็นกลุ่มอาชญากรขนาดใหญ่เรียกว่า “ยาคุซ่า”

ภาพที่ 7 รอยสักรูปแบบต่างๆ ที่ปรากฏบนร่างกายของสมาชิกกลุ่มยาคุซ่า

ที่มา : <http://pantip.com/topic/32652442> สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557

5. รอยสักในยุคเมจิ

ยุคเมจิ(ค.ศ.1868-1912) เป็นยุคการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ของญี่ปุ่นทั้งในด้านโครงสร้าง เศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษาให้เจริญทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ในด้านวัฒนธรรมรัฐบาลได้ยกเลิกระบบชนชั้นที่มีมาตั้งแต่สมัยเอโดะ รวมถึงวัฒนธรรมที่แสดงถึงความล้าหลัง (Aizawa Satoru, 2011: 126) แม้ว่ารอยสักจะมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมยุคเอโดะ แต่ในยุคนี้รอยสักกลายเป็นสิ่งต้องห้ามในสังคม

รอยสัก = ผิดกฎหมาย

Ono Tomomichi (2010: 131) การปฏิรูปเมจิส่งผลกระทบอย่างมากต่อการใช้ชีวิตของคนในสังคม รวมถึงวัฒนธรรมดั้งเดิม กล่าวคือ รัฐบาลเมจิได้ประกาศยกเลิกระบบชนชั้นที่มีมาตั้งแต่สมัยเอโดะ ทำให้สิทธิพิเศษของชนชั้นนักรบถูกริดรอน ทุกคนในสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกัน Kunio Haruta (1994: 33-48) กล่าวว่า เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ.1872 กระทรวงยุติธรรมได้บังคับใช้กฎหมาย “อิชิคิโคอิโจเร” (Ishikikai-Jourei) ว่าด้วยบทบัญญัติการลงโทษผู้ที่กระทำผิด กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นจากแนวคิดการปฏิรูปประเทศแบบตะวันตก ธรรมเนียมปฏิบัติของชาวญี่ปุ่นถูกยกเลิก เนื่องจากรัฐบาลเมจิเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ล้าหลังในสายตาของชาวตะวันตก กฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้ที่กรุงโตเกียวเป็นแห่งแรก และขยายผลไปในภูมิภาคอื่น ตัวอย่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่น เช่น ห้ามสัก ห้ามจำหน่ายภาพอนาจาร ห้ามขายหญิงอาบน้ำในโรงอาบน้ำร่วมกัน ห้ามการแสดงโชว์ เช่น การเล่นซูโม่ระหว่างชาย

กับหญิง การแสดงงูเห่า ห้ามตัดผมภรรยาโดยมิได้รับอนุญาต ห้ามปัสสาวะเรี่ยราด ห้ามแต่งตัวโชว์สรีระ เป็นต้น ในกรณีของการสักนั้น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับ 75-150 เซ็น¹⁷ หรือถูกโบย 10-20 ครั้ง (Kunio Haruta 1994: 44,47) ส่วนช่างสักจะถูกควบคุมตัวประมาณ 30 วัน ภาพสเก็ตช์รอยสักจำนวนมากถูกเผาทำลายในยุคนั้น (Iizawa Tadasu 1988: 214) การออกกฎหมายห้ามสักส่งผลทำให้วัฒนธรรมการสักบนหลังมือของชาววิวกิวเลือนหายไปด้วยเช่นกัน (Yamamoto Toshimi 1997: 90)

การวิเคราะห์คุณค่าของรอยสัก

(1) รอยสักเป็นเครื่องมือในกระบวนการจัดระเบียบทางสังคม ในยุคโบราณ มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ เลี้ยงชีพด้วยการล่าสัตว์ หาของป่า การเพาะปลูก เมื่อสมาชิกในสังคมเพิ่มขึ้น ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย จึงมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อสร้างความสงบสุข รอยสักบนใบหน้าเป็นกระบวนการในการจัดระเบียบทางสังคมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากลวดลายและตำแหน่งของรอยสักเป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยตอกย้ำให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามสถานภาพที่ได้รับจากสังคม และเป็นตัวกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมที่พึงกระทำต่อสมาชิกเมื่อใดที่สมาชิกละเมิดบรรทัดฐานของสังคม การสักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการลงโทษสมาชิกด้วยเช่นกัน ดังเช่นรอยสักในยุคก่อนบังคับใช้กฎหมายริชิเรียว รอยสักในยุคเอโดะเป็นต้น

(2) รอยสักถ่ายทอดวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ คือ วัฒนธรรม เมื่อสมาชิกใหม่เกิดขึ้นมาในสังคม สมาชิกเก่าต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังให้สมาชิกใหม่รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง รอยสักเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความเชื่อ ความคิด ค่านิยมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ลวดลายของรอยสักที่แตกต่างจากชนชาติอื่น เช่น รอยสักลายมังกร ปลาการ์ฟ เสือ นักรบโบราณ ฟุโดเมียวไอ และดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าปลาการ์ฟเป็นสัญลักษณ์แทนความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง สามารถช่วยทวนหน้าจนกลายเป็นมังกร จึงประดับธงปลาการ์ฟเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของวันเด็กผู้ชาย(5 พฤษภาคม) รอยสักลายเสือได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีจีนเรื่อง “สุอิโคะเต็ง”(Suikoden) เสือเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ ความน่าเกรงขาม ฟุโดเมียวไอเป็นเทพที่ทำลายความชั่วร้าย ปกป้องพระพุทธศาสนา เบญจมาศเป็นดอกไม้ประจำราชวงศ์ญี่ปุ่น สื่อถึงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าจักรพรรดิ ซากุระเป็นดอกไม้ที่บานเพียงช่วงระยะเวลาอันสั้น สื่อถึงชีวิตที่ไม่จีรังยั่งยืน หรือแม้กระทั่งหญิงสาวใส่ชุดกิโมโน สื่อถึงเครื่องแต่งกายแบบญี่ปุ่น รอยสักเปรียบเสมือนสมุดบันทึกเรื่องราวในอดีต เพื่อให้ชนรุ่นหลังรวมถึงบุคคลต่างวัฒนธรรมได้รับรู้มรดกทางความคิด ความเชื่อ ของชาวญี่ปุ่นที่มีต่อสรรพสิ่ง

(3) รอยสักสะท้อนสุนทรียภาพของมนุษย์ มนุษย์ปรารถนาในการรับรู้สิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจผ่านประสาทสัมผัส จึงถ่ายทอดความคิดและจินตนาการผ่านงานศิลปะ รอยสักศิลปะบน

¹⁶“เอะตะ” หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพลอกหนังสัตว์จากซากศพของวัว ม้า และผลิตเครื่องหนัง “ฮินิน” หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพทำความสะอาดเมือง ขอบาน หรือผู้คุมนักโทษที่ป่วย (Satou Makoto, Gomi Fumihiko, Takano Toshihiko and Toriumi Yasushi 2008: 261-262).

¹⁷ เซ็น (銭) คือ สกุลเงินที่ใช้ในยุคเมจิ 100เซ็นมีมูลค่าเท่ากับ 1 เยน (Shinmura Izuru 1998: 574)

ผิวหนึ่งสะท้อนความเจริญงอกงามในจิตใจของมนุษย์ ความรู้สึกพอใจชื่นชมในสิ่งต่าง ๆ ดังเช่น รอยสักกลดลายธรรมชาติหลังฝ่ามือของหญิงชาวริวกิว สะท้อนความซาบซึ้ง ความผูกพันที่มีต่อธรรมชาติ รอยสักของบุรุษผู้ใช้แรงงานในยุคโอตะสะท้อนความงดงามของธรรมชาติ และสุนทรีย์ในวรรณคดี รอยสักเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง จนได้รับการยอมรับจากคนทั่วโลกว่าเป็นศิลปะที่มีความงดงาม และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้รอยสักที่เป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นยังปรากฏในสินค้าต่าง ๆ เช่น กระเป๋า เสื้อกันหนาว หมวก เป็นต้น จะเห็นได้ว่ารอยสักไม่เพียงแต่สะท้อนสุนทรีย์ภาพของมนุษย์เท่านั้น ยังส่งต่อความเจริญงอกงามในจิตใจให้สังคมได้รับรู้อีกด้วย

(4) รอยสักตอบสนองความต้องการของมนุษย์
 มาสโรว์กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน 5 ชั้น คือ ความต้องการทางร่างกาย ความปลอดภัย ความรัก การยอมรับจากกลุ่ม การเข้าใจและรู้จักตนเอง (อ้างถึงใน Muto Yasuaki and Fukao Mitsuhiro 2005: 355) เมื่อวิเคราะห์คุณค่าของรอยสักตามทฤษฎีข้างต้น พบว่ามนุษย์ใช้รอยสักเพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการที่นักรบในยุคเซ็นโกกุสักกลดลายเทพเจ้าที่ตนเองนับถือ การสักลายเทพเจ้าเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการความปลอดภัย ทำให้มนุษย์รู้สึกอุ่นใจว่าตนเองได้รับการคุ้มครองจากสิ่งเหนือธรรมชาติ หญิงขายบริการในยุคโอตะสักชื่อคนที่ซื้อมือ เพื่อแสดงความรักและต้องการให้อีกฝ่ายตอบสนองความต้องการความรักของตน สมาชิกกลุ่มยาคุซ่าอุทิศร่างกายให้กับรอยสัก เพื่อตอบสนองความต้องการยอมรับจากกลุ่ม และเป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงการปฏิเสศการกลับไปในโลกแห่งการใช้ชีวิตประจำวันแบบคนธรรมดา รอยสักเป็นสัญลักษณ์ของการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ มีคุณค่าทางจิตใจที่ไม่สามารถประเมินมูลค่าได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

รอยสักเป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ แต่ละสังคมล้วนมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในสังคมญี่ปุ่นรอยสักมีพัฒนาการตามยุคสมัย คนในแต่ละยุคสมัยตีความคุณค่าของรอยสักแตกต่างกัน ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร รอยสักเข้ามามีบทบาทในการจัดระเบียบสังคม และได้รับการยอมรับจากสมาชิกในฐานะสัญลักษณ์ของสถานภาพที่ได้รับจากสังคม หรือแม้แต่มารยาทในกลุ่มบุรุษผู้ใช้แรงงานในยุคโอตะก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นศิลปะที่งดงาม และได้รับความนิยมจนถึงยุคปัจจุบัน สังคมประเมินคุณค่าของรอยสักในทางบวก ในทางกลับกัน รัฐบาลเมจิมีทัศนคติในมุมมองของชาวตะวันตกว่า รอยสักเป็นสัญลักษณ์ของความไร้อารยะ นอกจากนี้กลุ่มยาคุซ่ายังใช้รอยสักเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง รอยสักถูกนำเสนอว่าเป็นสัญลักษณ์ของอาชญากร นำไปสู่การประเมินคุณค่าทางลบ

แม้ว่ารอยสักญี่ปุ่นจะเป็นที่นิยมจากผู้คนทั่วโลก แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับในสังคมญี่ปุ่น แม้ว่าปัจจุบันกฎหมายห้ามสักได้ถูกยกเลิก แต่ภาพลักษณ์ที่ถูกตีแผ่ในทางลบได้สร้างมโนทัศน์ให้กับชาวญี่ปุ่นว่า รอยสักเป็นสัญลักษณ์ของคนเลว จึงเกิดกระบวนการต่อต้านรอยสัก ดังจะเห็นได้จากสถานที่สาธารณะ

เช่น สระว่ายน้ำ ฟิตเนส ออนเซ็น(บ่อน้ำพุร้อน) ปฏิเสธผู้ที่มีรอยสักในใช้บริการ หรือแม้กระทั่งการสมัครเข้าทำงาน การสมัครประกันชีวิตก็ปฏิเสธผู้ที่มีรอยสักเช่นกัน

สังคมญี่ปุ่นมีมิติทับซ้อนระหว่างพื้นที่ของกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่ตีความคุณค่าของรอยสักในทางลบ และพื้นที่ของกลุ่มคนส่วนน้อยที่ตีความคุณค่าในทางบวก เมื่อคนทั้งสองกลุ่มซึ่งมีทัศนคติที่แตกต่างกันใช้ชีวิตในสังคมเดียวกัน จึงเกิดกรณีพิพาทมากมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติในสังคมญี่ปุ่น นับว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ทวีป วรดิลก. (2534). *อาณาจักรยาคุซ่า*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- พจมาน นิตยใหม่. (2550). *รอยสัก: การสร้างอัตลักษณ์ที่ปรากฏบนเรือนร่างของตน*. ระดับปริญญาโท การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภาณุพงศ์ จงซานสิทโร. (2557). *ปืนปักผมเมืองแจ่ม: ภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นบ้านในการทำเครื่องประดับศีรษะ*. กรุงเทพฯ. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 15(2), 15.
- ยาคุซ่า ผู้อยู่ เบื้องหลังเกาหลีเหนือ. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://pantip.com/topic/32652442>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สุริยา รัตนกุล. คุณหญิง. (2549). *พิธีกรรมในศาสนา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Aizawa Satoru. (2011). *Sekaiichi Wakariyasui Nihonshi No Jugyou*. Tokyo: Chuukei.
- Asao Naohiro, Uno Shunichi and Tanaka Taka. (2010). *Nihonshi Jiten*. Tokyo: Kadogawagakugei.
- Britannica. (2007). *Buritanika Kokusai Daihyakkajiten*. Tokyo: Britannica.
- Fukuda Kazuhiko. (1977). *Genshoku Ukiyoe Irezumi Hanga*. Tokyo: Hagashishoten.
- Ichikawa Shigeharu. (1983). *Minamijima Hajichi Kikou*. Okinawa: Naha.
- Iizawa Tadasu. (1988). *Ishi Meijitennouden*. Tokyo: Shinchosha.
- Ishikawa Eisuke. (1997). *Edo Seikatsu Jijou*. Tokyo: Kodansha.
- Kitahara Yasuo. (2010). *Meikyoku Kokugo Jiten*. Tokyo: Taishukan.
- Kunio Haruta. (1994). *A Research of Ishiki Kaii ordinance –The conflict of Westernization and the common people's life in Japan–*. *Beppu Daigaku Tanki Daigakubu Kiyou*. 13, 33-48.
- Mashida Yoshitaka. (2010). *Edo Jidai No Keibatsu*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2557, จาก <http://ruri.crara.cc/archives/6014/>
- Muto Yasuaki and Fukao Mitsuhiro. (2005). *Keizai Bijinesu Yougo Jiten*. Tokyo: Nihonkeizaishinbunsha.
- Nagahara Keiji. (2001). *Nihonrekishi Daijiten*. Tokyo:

Shogakukan.

- Ono Tomomichi. (2008). Sengo Jidai No Irezumi:
Shimatsusei 500 Amari (Irezumi Monogatari:26).
Otsukayakuho. 637, 47-49.
- Ono Tomomichi. (2010). **Irezumi No Bunkashi**. Tokyo:
Kawade.
- Sahara Makoto. (2003). **Koukogaku Tsuredure Gusa**.
Tokyo: Shogakukan.
- Saito Takushi. (2005). **Irezumi-Naze Irezumi To Ikiruka**.
Tokyo: Shumpu.
- Satou Makoto, Gomi Fumihiko, Takano Toshihiko and
Toriumi Yasushi. (2008). **Shousetsu Nihonshi
Kenkyuu**.Tokyo: Yamakawa.
- Sawada Busho. (1926).**Tentai Keibetsushi**.Tokyo:
Bungeishiryoukenkyukai.
- Shihara Hiromi. (2001). **Mikunishi Ga Mita Wajintachi**.
Tokyo: Yamakawa.
- Shinmura Izuru. (1998). **Koujien**. Tokyo: Iwanami.
- Shitsuoka Hocuspocus Tattoo Studio (2013). **Fudo-Myoo**.
สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2557,
จาก <http://hocuspocustattoo.com/archives/16465>
- Takashima Sei. (2003). Ryukyuu Senshokushi No Ken-
kyuu. **Sen-i Kougakukaishi**. 6(4). pp.166-167
- Tokyo National Museum. (2015). **Doguu**. สืบค้นเมื่อ 20
พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.tnm.jp/>
- Ujiie Mikito. (1995). **Bushidou To Erosu**. Tokyo: Koudan
shagendaishinsho.
- Yamamoto Toshimi. (1997).Bunshinkinshirei No Setsuritsu
To Shuuen. **Seijigaku Kenkyuu Shuuron**.
5. 87-99.
- Yamamoto Toshimi. (2005). **Irezumi No Sekai**. Tokyo:
Kawade.
- Yomi Time (2013). **Okinawa Hougen De Shinjo Tsutaeru**.
สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2557,จาก [http://www.yomi
time.com/090613/1702.html](http://www.yomi
time.com/090613/1702.html)